
**СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО
І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ**

УДК 330.3:336

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-1-2>**Ваганова Л.В.**

кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

Vahanova Lyudmila

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

**МІСЦЕ ВІЙНИ У ЦИКЛІЧНІЙ ДИНАМІЦІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ:
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ЄС****THE PLACE OF THE WAR IN THE GLOBAL ECONOMY CRISIS:
CHALLENGES FOR UKRAINE AND THE EU**

У статті розглянуто місце війни в циклічній динаміці глобальної економіки на основі наукових праць М. Кондратьєва, Дж. Голдстайна. Представлено фази розвитку світової економіки, залежно від часового періоду розгортання (експансія, війна, стагнація, відродження), а також хронологію воєнних піків у розгортанні довгих воєнних циклів та хронологію підвищувальних хвиль кондратьєвських циклів. В умовах розгортання фази фінансової експансії кожного системного циклу накопичення відбувається конфлікт «боротьби за гегемонію» між великими державами. Встановлено, що останніми роками в світі поширюється тенденція локалізації, а за прогнозами експертів з Центру нової економіки та суспільства майбутня світова економіка поєднуватиме глобальну співпрацю та економіку націоналізму у реальному та цифровому вимірах. В статті представлені окремі прояви конвергенційно-дивергенційних процесів в глобальній економіці України та ЄС, а також процедури їх взаємодії щодо активізації чинників протидії дивергенційних тенденцій у євроінтеграційних процесах.

Ключові слова: війна, глобальна економіка, воєнний пік, воєнний цикл, локалізація економіки, економіка націоналізму, конвергенційно-дивергенційні процеси.

The article examines the place of war in the cyclical dynamics of the global economy on the basis of scientific works by M. Kondratieva, J. Holdstein. The phases of development of the world economy, depending on the time period of deployment (expansion, war, stagnation, revival), and chronology of military peak in deployment of long military cycles in deployment of long military cycles and chronology of high waves of Kondratyevsky cycles are presented. In the midst of the financial expansion phase of each system cycle of accumulation, a conflict between the big states is taking place. It has been found that the tendency of localization in the world is spreading in recent years. According to experts from the Center for New Economy and Society, 4 scenarios of comprehensive economic globalization were outlined: 1) «Globalization 5.0: Renewal of communication» (combination of processes of real (physical material) and virtual integration in the world economy); 2) «Analogue networks: Virtual nationalism» (fragmentation of the Internet); 3) «Digital domination: Flexible platforms» (virtual integration); 4) «World of autarky: System fragmentation» (double fragmented world). Despite their number, a realistic future world economy will combine global cooperation and the economy of nationalism in real and digital dimensions. New strategic orientations of states will be formed mainly on their economic and digital compatibility and on the convergence of their values. The article presents some manifestations of convergence-divergence processes in the global economy of Ukraine and the EU. Over the next ten years, Ukraine will receive about \$750 billion in financial assistance from its partners. The total amount of US \$ 15 million, which will be directed at the reconstruction and rehabilitation of the country in the range of national programs in different sectors of economy and social life. The article lists the procedures of Ukraine's interaction with EU countries on intensification of factors of counteracting divergent tendencies in European integration processes: Balancing the provisions of the Association Agreement between Ukraine and the EU in terms of protection of national interests of signatories; post-war recon-

structive revival of the national economy; development and implementation of pro-convergence state policy of Ukraine; the principal evil of destructive institutions (corruption and shadow economy); reduction of risks of macro-financial destabilization and weakening.

Key words: war, global economy, military peak, military cycle, economic localization, economy of nationalism, convergence-divergence processes.

Постановка проблеми. 2022 рік став перехідним роком для функціонування економіки України та держав ЄС. Оскільки широкомасштабне військове вторгнення росії знищило середовище сприятливого інвестиційного та інноваційного клімату та уповільнило зростання ВВП в європейських країнах та дестимулювало економічне зростання національної економіки. Війна стала відправною точкою у циклічному розвитку країн європейської спільноти та України в процесах євроінтеграції. За останні роки більшість науковців досліджували циклічність економічних процесів на основі економічних шоків та криз. Однак, в колі наукових досліджень спостерігалася прогалина у дослідженні взаємозв'язку воєнних циклів та економічного становища держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням циклічного розвитку економіки присвячені праці таких вчених як: К. Маркс, Дж.М. Кейнс, К. Жугляр, Е. Хансен, М. Фрідмен, Й. Шумпетер, Г. Анулова, М. Кондратьєв, С. Кузнец, М. Туган-Барановський та ін. Різноманітні концепції причин циклічності у своїх працях висувують такі сучасні економісти, як Г. Манків, Р. Барро, Ч. Пlossер, П. Самуельсон, О. Алейнікова, В. Сацук, С. Дошин, С. Прасолова та ін.

Метою статті є позиціонування війни в циклічній динаміці глобальної економіки для визначення викликів для України та ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роль війн у циклічній динаміці глобальної капіталістичної економіки була досліджена М. Кондратьєвим, який класифікував залежно від їхньої функцій у розгортанні великих циклів: «проміжні війни» (стимулюють економіку на початку фази підйому); «остаточні війни» (відбуваються в кінці фази підйому і вирішують протиріччя, які накопичились в цій фазі великого циклу). Також роль війн у розгортанні довгострокових циклів капіталістичної економіки

досліджена Дж. Голдстайном, який механізм довгострокового циклічного розвитку економіки пов'язував із взаємодією воєн і виробництва. Зокрема, нанесений війною збиток виробництву обумовлює зниження здатності держави до досягнення своїх цілей військової сили, відбувається концентрація на відновленні і розвитку продуктивних сил. Великі війни викликають інфляцію в короткостроковій перспективі і виснажують економіку на довгострокову перспективу, одночасно економічні проблеми обмежують великі війни. З часом забувається психологічний ефект попередньої війни, відновлюється і зростає виробництво, формуються нові підстави для розв'язування воєн між країнами, які претендують на гегемонію. Дж. Голдстайн розробив детальну довгохвильову схему, в якій війни, інновації, інвестиції та реальна заробітна плата виконують функції взаємозміцнюючих механізмів в довгій хвилі, а також схему чотирьохетапних датувальних і охарактеризував фази світової системи з точки зору цієї схеми [1] (табл. 1).

Дж. Голдстайн обґрунтував наявність десяти воєнних циклів з 1495 р. (табл. 2) та обґрунтував однозначний зв'язок між воєнними піками (тривала війна з високим рівнем смертності, яка закінчує серію воєн із зростанням насильства) і довгими хвилями в економіці: для дев'яти послідовних довгих хвиль до 1918 року кожен воєнний пік припадає ближче до кінця періоду фази підйому у розгортанні довгої хвилі в економіці [2].

Порівняння хронології розгортання підвищувальних хвиль 1–3-го великих циклів економічної кон'юнктури, яка була обґрунтована М. Кондратьєвим, з періодами воєнних піків 7–9-го довгих воєнних циклів підтверджує наявність зв'язку між довгими воєнними циклами Дж. Голдстайна та великими циклами М. Кондратьєва [3] (табл. 3).

Таблиця 1

Чотирифазна схема датування

Фази розвитку світової системи	Часовий період розгортання			
	1790–1803 рр.	1848–1860 рр.	1893–1910 рр.	1940–1968 рр.
розширення (експансія)	1790–1803 рр.	1848–1860 рр.	1893–1910 рр.	1940–1968 рр.
війна	1803–1814 рр.	1860–1872 рр.	1910–1920 рр.	1968–1980 рр.
застій (стагнація)	1814–1830 рр.	1872–? рр.	1920–1933 рр.	1980–1995? рр.
відродження	1830–1848 рр.	?–1893 рр.	1933–1940 рр.	?1995–2010 рр.

Джерело: [1]

Таблиця 2

Хронологія довгих воєнних циклів

Цикл	Дата початку воєнного циклу	Пікові воєнні роки	Тривалість (років)	Кінцева дата, що відповідає періоду фази довгої хвилі
1	1495	1521–1529	35	1528
2	1530	1552–1556	28	1558
3	1558	1593–1604	47	1594
4	1605	1635–1648	44	1649
5	1649	1701–1713	65	1719
6	1714	1755–1763	50	1761
7	1764	1803–1815	52	1813
8	1816	1870–1871	56	1871
9	1872	1914–1918	47	1917
10	1919	1939–1945	27	1968/1980

Джерело: [2]

Таблиця 3

Хронологія воєнних піків у розгортанні довгих воєнних циклів та хронологія підвищувальних хвиль кондратьєвських циклів

Номер воєнного циклу	Дата початку воєнного циклу	Тривалість воєнного циклу (років)	Пікові воєнні роки	Період розгортання підвищувальної хвилі кондратьєвського циклу (років)	Номер кондратьєвського циклу
VII	1764	52	1803–1815	з кінця 1780-х до 1810–1817	I
VIII	1816	56	1870–1871	з 1844–1855 до 1870–1875	II
IX	1872	47	1914–1918	з 1891–1896 до 1914–1920	III

Джерело: [3]

Формування системних циклів накопичення капіталу як чергування фази матеріальної експансії капіталу і фази фінансової експансії, почалося в умовах переходу до глобальної ринкової економіки, яка ґрунтується на міжнародному поділі праці і активному розвитку міжнародних економічних відносин. Зміна способів накопичення капіталу (перехід від експансії капіталу у сфері виробництва і торгівлі до експансії капіталу у фінансовій сфері), пов'язана з кризами, які підтверджують про вичерпання можливостей зростання за рахунок розвитку виробництва і торгівлі [4]; перехід від одного системного циклу накопичення капіталу до іншого – циклічний процес, який забезпечує часткове вирішення протиріч глобалізації суспільного відтворення в індустріальну епоху. Перехід від одного системного циклу накопичення до іншого характеризується високою турбулентністю, нестабільністю, воєнно-політичною конфліктністю [5].

В умовах розгортання фази фінансової експансії кожного системного циклу накопичення відбувається конфлікт «боротьби за гегемо-

нію» між великими державами, який триває довгий час; боротьба за гегемонію націлена на отримання контролю над найбільш важливими джерелами надлишкового капіталу та набуття «організаційних можливостей» (влади), необхідних для проведення, організації та регулювання нової, більш широкої та масштабної, фази капіталістичної експансії в цілому. Конфлікт «боротьби за гегемонію» проявляється як певна сукупність численних дій, взаємодій, подій, які досить різноманітні за своєю формою і характером (світові війни, міждержавні війни різного роду інші конфлікти) і відбуваються протягом тривалого періоду [6].

В історичній ретроспективі, а також сьогодні вирішальну задачу під час розгортання циклічних процесів формування та вирішення протиріч глобалізації та локалізації відіграють такі глобальні соціально-економічні цикли, як кондратьєвські цикли, довгі цикли світової політики, системні цикли накопичення капіталу, цикли гегемонії; усі ці форми глобальних циклів мають воєнну складову. При цьому, історично глобалізація є основним трендом світо-

вого розвитку, який на основі багатоаспектних процесів інтеграції та уніфікації зменшує вплив інституту національної держави і поступово нівелює його роль у розв'язанні глобальних соціально-економічних проблем. Глобалізація сучасних суспільно-економічних відносин проявляється в інформаційно-технологічній та фінансово-економічній єдності світового простору. Останнім часом у світі поширюється тенденція локалізації – територіально обумовленого процесу з опорою саме на місцеву специфіку, ресурси і ментальність (боротьба України за свободу та територіальну цілісність є яскравим прикладом), що за своєю суттю суперечить процесу глобалізації.

На консультації Генеральної Асамблеї ООН у серпні 2022 року Генеральний секретар ООН А. Гутерріш підкреслив нагальну потребу в подоланні низки каскадних криз з глобальними наслідками (погіршення клімату та втрата біорізноманіття, загострення ризику ядерної конфронтації та розгортання воєнних конфліктів в Україні із небезпечними для усього світу наслідками, насування нової кризи глобальної економіки, висока ймовірність чергових хвиль пандемії COVID-19 через поширення нових штамів вірусу) [1]. В той час Президент Всесвітнього економічного форуму Б. Бренде відмітив, що основне завдання сучасного покоління полягає в оновленні та вдосконаленні архітектури національних і міжнародних політичних та економічних систем [2].

Каскадний характер сучасного етапу глобалізації (торгові війни між США і Китаєм, пандемія COVID-19, збої у ланцюжках постачання, війна Росії з Україною, протидія запровадженню на міжнародному рівні санкціям і експортному контролю), за словами головного економіста Світової організації торгівлі Б. Купмана, призведе до появи «реорганізованої глобалізації» [3]. Тобто, на нашу думку, ми можемо прийняти до уваги, що у 2022 році у світі яскраво проявляється дія шостого кондратьєвського циклу, який є ключовим для вирішення подальшої долі капіталістичної світ-системи. Така система, на нашу думку, повинна підтвердити свою здатність відроджуватися на основі внутрішнього циклічного механізму вирішення протиріч капіталістичного відтворення або зійти з історичної арени, поступившись місцем новій формі суспільного буття, яка може стати або трансформованою глобальною політико-економічною системою (має здатність відтворювати геополітичну конструкцію ядро-напівпериферія-периферія та внутрішньодержавну і глобальну систему експлуатації, в якій глобалізаційні процеси продовжаться) або децентралізованою системою локальних цивілізацій (різняться за

рівнем техніко-технологічного, соціально-економічного розвитку та інституційної форми суспільного буття, тобто тенденція до локалізації посилюється).

У травні 2022 року фахівцями Центру нової економіки та суспільства в м. Давосі було представлено чотири ймовірні сценарії загальносвітової динаміки економічної глобалізації у найближчі роки [4; 7]: 1) «Глобалізація 5.0: відновлення зв'язку» (поєднання процесів реальної (фізично матеріальної) та віртуальної інтеграції у світовій економіці); 2) «Аналогові мережі: віртуальний націоналізм» (фрагментація Інтернету); 3) «Цифрове домінування: гнучкі платформи» (віртуальна інтеграція); 4) «Світ автаркії: системна фрагментація» (подвійно фрагментований світ). Виміри глобалізаційних процесів, на нашу думку, будуть еволюювати залежно від економічної стратегії держави (за умови дотримання політики або багатосторонньої інтеграції) або ж національного егоїзму (призведе до подальшої поляризації та фрагментації світової економіки). При цьому жоден із вище перелічених сценаріїв не може втілитися до 2027 року. Найбільш реалістична майбутня світова економіка поєднуватиме глобальну співпрацю та економічний націоналізм у реальному (фізично матеріальному) та цифровому вимірах. Вже сьогодні ми спостерігаємо перехід світу до нової фази високої волатильності та поляризації глобальної економіки, що сприятиме більшій фрагментації ринків товарів, технологій і робочої сили. Нові стратегічні орієнтації держав будуть формуватися переважно на основі їхньої економічної та цифрової сумісності, а також конвергенції їхніх цінностей [4]. Як констатують провідні фахівці Всесвітнього економічного форуму у вересні 2022 р. [8], спостерігатиметься висока інфляція, «криза вартості життя», ризику соціальних заворушень, що вказуватиме на подальше загострення проблем глобалізації і їхній визначальний вплив на поточну і майбутню динаміку багатьох процесів, у т. ч. конвергенційно-дивергенційних.

Дуже вагомий вплив на конвергенційні процеси між країнами Євросоюзу та Україною, в період її післявоєнного відновлення, матимуть соціально-економічні та гуманітарні наслідки російського воєнного вторгнення для самої України [9]. За оцінками Міжнародної організації міграції, оприлюдненими у вересні 2022 р., внаслідок війни загинуло 5,7 тис., і поранено 8,2 тис., мирних українських жителів (реальні втрати можуть бути набагато вищими), понад 7,0 млн людей вимушено стали біженцями від війни за кордон і ще 6,9 млн – внутрішніми переселенцями [10].

Війна також загрожує колосальними фінансовими втратами. Згідно з прогнозом Світового банку, з урахуванням воєнно-економічного шоку, у 2022 р. реальний ВВП України може скоротитися на 35%, вітчизняний експорт товарів і послуг – на 60%, а валові інвестиції в основний капітал – на 80%. Як вважає Світовий банк, потреби у відновленні та реконструкції інфраструктурного, виробничого та соціального секторів України сягають щонайменше 349 млрд дол. США, що у 1,5 раза перевищує ВВП країни за 2021 рік [11].

Воєнні шоки справили значний негативний вплив і на сферу зайнятості України. За оцінками НБУ [12], в результаті глибокого спаду економічної активності та високої споживчої інфляції виникло значне зростання безробіття – до майже 35% у червні 2022 р. (за даними Держстату, 9,8% у січні 2022 року) і скорочення реальних доходів населення щонайменше на 27%. В той же час, за офіційною інформацією МОП, за кордоном у статусі біженців від війни зараз перебуває 1,6 млн українців (переважно жінки) або 10,4% загальної чисельності зайнятого населення в Україні до початку війни. Приблизно 28% українських біженців змогли знайти роботу в приймаючій громаді [13].

Незважаючи на досить складну політичну, економічну та соціальну ситуацію в державі, Президент України Володимир Зеленський виділив такі пріоритети у повоєнному відновленні країни: цифровізація, безпека та оборонний потенціал у синергії з доведеними до кінця судовою, антикорупційною й іншими реформами. Все це має працювати на конкретне бачення того, якою буде Україна через рік після війни, через 5, 10, 20 років. Що саме буде важливим для наших людей, для глобального бізнесу, яка кількість робочих місць і в яких галузях буде доступною для українців.

Крім того Україна щодня отримує відчутну допомогу від західних та європейських партнерів. Велика конференція щодо відбудови України пройшла 4–5 липня 2022 року у швейцарському Лугано, визначила український «План Маршалла» з бюджетом 750 млрд. доларів, який передбачає не лише відбудову зруйнованої війною інфраструктури, а й побудову абсолютно нової – ефективнішої, сучаснішої та екологічнішої.

Реалізація плану має початися у 2022 році – незалежно від того, чи припиняться бойові дії. За задумом авторів документа, через десять років в Україні з'являться євроколія, нові блоки АЕС, екодуки, виробництва вікон та скла, нові індустріальні кластери. Презентований у Лугано план відновлення України складається з 15 національних програм у різних секторах

економіки та суспільного життя. Кожна містить низку ключових проєктів, починати реалізовувати які потрібно вже у 2022 році. Обсяги фінансування програм різняться, однак сумарно в наступні десять років на них необхідно залучити близько 750 млрд дол. Ця сума не включає інвестиції в оборону та безпеку держави [14].

Для подолання дивергенції та поступового повернення України на стадію конвергенції з державами об'єднаної Європи необхідним стає використання можливостей оновленої Єврокомісії у 2020 році процедури взаємодії з країнами, які претендують на вступ до ЄС [15], а також формування та ефективна реалізація у повоєнний період національної державної політики, зосередженої на активацію чинників протидії дивергенційним тенденціям у євроінтеграційних процесах, зокрема, таких [16]:

- політична та ресурсна готовність Європейського Союзу прийняти Україну до своїх лав в осяжній перспективі;

- збалансування положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у частині захисту національних інтересів підписантів;

- післявоєнне реконструктивне відродження національної економіки, параметри якого слід визначати, зважаючи на гостру потребу у відновленні втраченого Україною ще у довоєнний період профілю високоіндустріалізованої держави та подолання суттєвих негативних наслідків прискореної деіндустріалізації протягом останніх років до початку російського вторгнення;

- розробка і впровадження проконвергентної державної політики України, яка у довоєнний період була відсутня. Першим кроком у цьому напрямі має стати створення відповідного нормативно-правового підґрунтя, зокрема, підготовка проєкту Національної програми конвергенції з ЄС на довгострокову перспективу;

- принциповий злам глибоко вкорінених в українському суспільстві деструктивних інститутів, як корупція та тіньова економіка;

- зменшення ризиків макрофінансової дестабілізації та послаблення, зокрема, через механізми реструктуризації та списання, значного боргового навантаження на державний бюджет України, що значно обмежує бюджетні інвестиційні ресурси і повоєнний потенціал відновлення її економіки.

Висновки. Завдяки позиціюванню війни в циклічній динаміці глобальної економіки, виокремленню фаз розвитку світової економіки та хронології воєнних піків, встановлено, що останніми роками в світі поширюється тенденція локалізації. Майбутня світова економіка

поєднуватиме глобальну співпрацю та економіку націоналізму у реальному та цифровому вимірах. В статті представлені окремі прояви конвергенційно-дивергенційних процесів

в глобальній економіці України та ЄС, а також процедури їх взаємодії щодо активізації чинників протидії дивергенційних тенденцій у євроінтеграційних процесах.

Список використаних джерел:

1. At «Our Common Agenda» Talks, Secretary-General Says Summits on Future, Sustainable Development Goals 'Last, Best Chance' to Manage, Solve Global Challenges. UN General Assembly Press Release. № SG/SM/21399. August 4, 2022. URL: <https://press.un.org/en/2022/sgsm21399.doc.htm/> (дата звернення: 19.01.2023).
2. Clancy H. In Davos, calls for a circular, inclusive economy. GreenBiz Group. January 28, 2019. URL: <https://www.greenbiz.com/article/davos-calls-circular-inclusive-economy/> (дата звернення: 12.12.2022).
3. Baschuk B. Globalization 2.0 will realign trade and make things more expensive. Bloomberg Newsletters. May 19, 2022. URL: <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2022-05-19/supply-chain-latest-globalization-2-0-is-going-to-be-costly/> (дата звернення: 05.01.2023).
4. Willige A. What's next for economic globalization? World Economic Forum. May 23, 2022. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/future-globalization-multilateralism-nation-alism-digital-integration/> (дата звернення: 15.01.2023).
5. Chief Economists Outlook – September 2022. Centre for the New Economy and Society. World Economic Forum. 2022. 30 pp. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Chief_Economists_Outlook_2022.pdf (дата звернення: 17.01.2023).
6. Казаков В. С., Шевель І. П. Конфлікт «боротьби за гегемонію» в теорії системних циклів накопичення Джованні Аррігі. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць*. 2013. № 1 (17). С. 59–64.
7. Four Futures for Economic Globalization: Scenarios and Their Implications. White Paper. World Economic Forum. May 2022. 13 p. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Four_Futures_for_Economic_Globalization_2022.pdf/ (дата звернення: 12.01.2023).
8. Johnson S. What's the future of economic convergence? World Economic Forum. November 7, 2018. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2018/11/whats-the-future-of-economic-convergence/> (дата звернення: 20.01.2023).
9. Бурлай Т.В., Костиця В.І., Близнюк В.В., Левін Р.Я. Новітня політика соціальної якості ЄС: корисний досвід для повоєнного відновлення України. *Економічна теорія*. 2022. № 3. С. 89–119
10. IOM Chief Statement Following Meeting with President Zelenskyy and Visit to Ukraine. IOM in Ukraine. 14 September 2022. URL: <https://ukraine.iom.int/news/iom-chief-statement-following-meeting-president-zelenskyy-and-visit-ukraine/> (дата звернення: 04.01.2023).
11. Social Protection for Recovery: Europe and Central Asia Economic Update (Fall). World Bank. October 2022. 161. P. 21–23, 157–158. DOI: 10.1596/978-1-4648-1928-5/ (дата звернення: 09.01.2023).
12. Інфляційний звіт. Липень 2022 року. Національний банк України. 2022. 55 с. С. 29–30. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2022-Q3.pdf?v=4/ (дата звернення: 16.01.2023).
13. Конфликт в Украине и другие кризисы приведут к дальнейшему ухудшению ситуации на мировом рынке труда. Группа технической поддержки по вопросам достойного труда и Бюро МОТ для стран Восточной Европы и Центральной Азии. 31.10.2022. URL: https://www.ilo.org/moscow/news/WCMS_859886/lang--ru/index.htm/ (дата звернення: 12.01.2023).
14. Vahanova L. Grants as an instrument for the implementation of the new «Marshall Plan» for the restoration of Ukraine's security. Current issues of security management during martial law: scientific monograph. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2022. 311 p.
15. Бурлай Т. Соціальні виклики повоєнної європейської інтеграції України. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції* : матер. III Всеукр. наук.-метод. конф. (Суми, 18 червня 2022 р.). Сумський державний університет, 2022. С. 33–38.
16. Бурлай Т. Чинники протидії дивергенційним тенденціям у євроінтеграційних процесах України. Загальний механізм та чинники стабілізації соціально-економічного розвитку України : монографія / за ред. академіка НАН України Гейця В.М. та академіка НАН України Гриценка А.А. Київ. ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2022. С. 267.

References:

1. At «Our Common Agenda» Talks, Secretary-General Says Summits on Future, Sustainable Development Goals 'Last, Best Chance' to Manage, Solve Global Challenges. [UN General Assembly Press Release] dated August, 4, 2022. No. SG/SM/21399. Retrieved from: <https://press.un.org/en/2022/sgsm21399.doc.htm/> (accessed 19 January 2023).

2. Clancy H. In Davos, calls for a circular, inclusive economy. [GreenBiz Group] dated January 28, 2019. Retrieved from: <https://www.greenbiz.com/article/davos-calls-circular-inclusive-economy/> (accessed 12 Desember 2022).
3. Baschuk B. Globalization 2.0 will realign trade and make things more expensive. [Bloomberg Newsletters] dated May 19, 2022. Retrieved from: <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2022-05-19/supply-chain-latest-globalization-2-0-is-going-to-be-costly> (accessed 5 January 2023).
4. Willige A. (2022) What's next for economic globalization? [Shcho chekaye ekonomichna hlobalizatsiya?], World Economic Forum. Retrieved from: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Chief_Economists_Outlook_2022.pdf (accessed 17 January 2023).
5. Chief Economists Outlook – September 2022. (2022) Centre for the New Economy and Society [Tsentr novoyi ekonomiky ta suspilstva], World Economic Forum. Retrieved from: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Chief_Economists_Outlook_2022.pdf (accessed 17 January 2023).
6. Kazakov V.C., Shevel I.P. (2013) Konflikt «borotby za hehemoniyu» v teorii systemnykh tsyklyv nakopychennya Dzhovni Arrihi [The conflict of the «struggle for hegemony» in the theory of systemic cycles of accumulation by Govni Arrigi]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiya. Sotsiolohiya. Pravo : zbirnyk naukovykh prats.* [Bulletin of NTUU «KPI». *Politology. Sociology. Law: a collection of scientific papers.* No. 1 (17). P. 59–64. [in Ukrainian]
7. Four Futures for Economic Globalization: Scenarios and Their Implications (2022). White Paper. [Chotyry perspektyvy ekonomichnoyi hlobalizatsiyi SSHA: stsenariyi ta yikhni naslidky. Spalyty papir], World Economic Forum. Retrieved from: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Four_Futures_for_Economic_Globalization_2022.pdf (accessed 12 January 2023).
8. Johnson S. (2022). What's the future of economic convergence? [Yake maybutnye ekonomichnoyi konverhentsiyi?], World Economic Forum. Retrieved from: <https://www.weforum.org/agenda/2018/11/whats-the-future-of-economic-convergence/> (accessed 20 January 2023).
9. Burlai T.V., Kostyrsia V.I., Blyznyuk V.V., Levin R.Ya. (2022) Novitnya polityka sotsialnoyi yakosti YES: korysnyy dosvid dlya viyskovoho vidnovlennya Ukrayiny [The latest social quality policy of the EU: useful experience for the military recovery of Ukraine]. *Ekonomichna teoriya* [Economic theory]. 2022. No. 3. P. 89–119
10. M Chief Statement Following Meeting with President Zelenskyy and Visit to Ukraine (2022), IOM in Ukraine. Retrieved from: <https://ukraine.iom.int/news/iom-chief-statement-following-meeting-president-zelenskyy-and-visit-ukraine/> (accessed 04 January 2023).
11. Social Protection for Recovery: Europe and Central Asia Economic Update (Fall) (2022), World Bank. October 2022. 161. P. 21–23, 157–158. DOI: 10.1596/978-1-4648-1928-5/ (accessed 09 January 2023).
12. Inflationary report (2022). *Natsionalnyy bank Ukrayiny* [National Bank of Ukraine] Retrieved from: URL:https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2022-Q3.pdf?v=4/ (accessed 16 January 2023). [in Ukrainian]
13. The conflict in Ukraine and other crises will lead to a further deterioration of the situation on the world labour market (2022). Gruppa tekhnicheskoy podderzhki po voprosam dostoyного truda i Byuro MOT dlya stran Vostochnoy Yevropy i Tsentral'noy Azii. [Decent Work Technical Support Unit and ILO Office for Eastern Europe and Central Asia]. Retrieved from: https://www.ilo.org/moscow/news/WCMS_859886/lang-ru/index.htm/ (accessed 12 January 2023).
14. Vahanova L (2022). Grants as an instrument for the implementation of the new «Marshall Plan» for the restoration of Ukraine's security. Current issues of security management during martial law: scientific monograph. Košice.
15. Burlai T. (2022). Sotsialni vyklyky povoiennoi yevropeiskoi intehratsii Ukrainy [Social vices of post-war European integration of Ukraine]. *Tsinnisno-oriyentovanyy pidkhid e osviti i vyklyky yevrointehratsiyi* [Value-oriented approach in education and challenges of European integration]. Sumy : Sumy State University. [in Ukrainian]
16. Burlai T. (2022). Chynnyky protydiy dyverhentsiynym tendentsiyam y yevrointehratsiynykh protsesakh Ukrayiny [Factors of counteraction to divergent tendencies in European integration processs Ukraine]. *Zahal'nyy mekhanizm ta chynnyky stabilizatsiyi sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny* [General mechanism and factors of stabilization of socio-economic development of Ukraine]. Kyiv. State University «Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine» [in Ukrainian]